Leena Rusi,
Kehittämisjohtaja, Sininauhasäätiö
Väitöskirjatutkija, sosiaalipolitiikka,
Tampereen yliopisto
10.5.2024

Kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan lakivaliokunnalle (13.5.2024) ja edelleen sosiaali- ja terveysvaliokunnalle (10.6.2024) asiassa: KAA 3/2023 vp Valvottu käyttötila huumeita käyttäville

Lausunto kansalaisaloitteeseen: Valvottu käyttötila huumeita käyttäville

Aloitteen päiväys: 8.2.2022

Aloitteen muoto: ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä

Kansalaisaloitteessa KAA 3/2023 ehdotetaan käynnistettäväksi lainvalmistelu, joka mahdollistaa huumausaineiden käyttäjille suunnattujen käyttötilojen kokeiluluonteisen käyttöönoton. Ehdotus kuuluu pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon toimialueelle. Ehdotus tukee Valtioneuvoston huumausainepoliittista periaatepäätöstä, jonka tavoitteena on lisätä huumausaineiden käyttäjille suunnattujen matalan kynnyksen palvelujen saavutettavuutta. Aloitteessa vedotaan useisiin kansainvälisiin ja valtakunnallisiin tutkimuksiin, jotka tukevat valvotuista käyttötiloista saatuja inhimillisiä ja ympäristöön kohdistuvia hyötyjä.

Pääasiallisena perusteluna valvotuille käyttötiloille esitetään Suomessa koko 2000-luvun tasaisesti lisääntyneet huumeista aiheutuneet kuolemantapaukset. Vuonna 2022 huumausaineisiin kuoli Suomessa 250 henkilöä, joista nuorten, alle 25-vuotiaiden osuus oli 10 %. Osuus on suuri verrattuna muuhun Eurooppaan. Huumeisiin kuolleiden keski-ikä on Suomessa kymmenen vuotta alhaisempi kuin

useimmissa muissa EU-maissa (EMCDDA 2022). Kuolemantapauksista opioidien yliannostuksista johtuvat kuolemat ovat yksi keskeisimmistä ehkäistävissä olevista ennenaikaisista kuoleman syistä aikuisväestössä. Yhtenä ratkaisuna ongelmaan esitetään turvallisemman huumeidenkäytön sekä ohjauksen ja neuvonnan mahdollistavia huumeidenkäyttötiloja. Useista maista saatujen näyttöjen perusteella käyttötilat tavoittavat kaikkein haavoittuvimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevia, esimerkiksi asunnottomia henkilöitä.

Huumeiden käyttötilat ovat valvottuja tiloja, joissa on mahdollista käyttää huumausaineita puhtaissa ja valvotuissa olosuhteissa. Käyttötilat täydentävät muita huumehaittoja vähentäviä toimintoja, eivätkä pois sulje esimerkiksi kuntouttavia päihdepalveluita. Käyttötilat saattavat toimia ensi askeleena pidempää päihdekuntoutukseen. Toiminnalla on vähintäänkin myönteisiä vaikutuksia suonensisäisesti huumeita käyttävien henkilöiden kokonaistilanteeseen ja terveyteen. Käyttötiloilla on tutkitusti myönteisiä vaikutuksia myös yleiseen turvallisuuteen ja järjestykseen sekä pidemmällä tähtäimellä julkisten tilojen siisteyteen. Käyttötilojen ei ole esimerkiksi Kööpenhaminassa havaittu lisäävän huumeidenkäyttöä tai rikollisuutta lähiympäristössä. Päinvastoin Tanskan poliisin mukaan järjestyshäiriöt alueella ovat käyttöhuoneen perustamisen myötä vähentyneet.

Valvottuja käyttötiloja on Euroopassa ollut 1980- luvulta lähtien. Maailmanlaajuisesti tiloja on noin 100. Helsingin kaupungin teettämässä selvityksessä puollettiin huumeidenkäyttötilojen kokeiluluonteista käyttöönottoa. Kaupunki esitti valtioneuvostolle tekemässään lainsäädäntöaloitteessa erillislain säätämistä, jotta

käyttötiloja voitaisiin pilotoida Helsingin alueella. Valtakunnansyyttäjänvirasto on 5.12.2018 antamassaan lausunnossa todennut, että käyttötilan kokeilu edellyttää toiminnan oikeuttavan lain säätämistä esimerkiksi määräaikaisena pilottilakina.

Pilotin aloittamista tukee THL:n koordinoima huumekuolemien ehkäisyn asiantuntijaryhmän julkaisema ehdotus "Suomen malliksi”, jossa yhtenä seitsemästä toimenpiteestä esitettiin käyttötiloja. Ehdotuksen mukaan yli puolet suomalaisista hyväksyisi käyttötilat, ja yli puolet suomalaisista on sitä mieltä, ettei huumemyrkytyskuolemien estämiseksi tehdä tarpeeksi. Valvotut Käyttötilat eivät poista huumeiden käyttöä, mutta ne ovat kannanoton mukaan tehokkaaksi todettu tapa vähentää kuolemia ja muita suonensisäisestä huumeidenkäytöstä aiheutuvia haittoja sekä lisätä hoitoonohjausta.

Asiantuntijalausunto

Sininauhasäätiö tuottaa palveluja yhteiskunnan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville henkilöille. Heitä ovat esimerkiksi asunnottomat ja päihteitä aktiivisesti käyttävät ihmiset.

Sininauhasäätiö puoltaa valvottujen käyttötilojen kokeiluluonteista käyttöönottoa, koska käyttötilat ovat tutkitusti osoittautuneet toimivaksi tavaksi vähentää huumeidenkäytöstä aiheutuvia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia haittoja.

Käyttötilojen avulla tavoitetaan erityisesti niitä huumeidenkäyttäjiä, jotka ovat yhteiskunnan palvelujen ulkopuolella (kuten asunnottomat) tai jotka muuten ovat vaikeasti tavoitettavissa ja ohjattavissa esimerkiksi päihde-, terveys-, tai sosiaalipalveluiden piiriin.

Leena Rusi,
Kehittämisjohtaja, Sininauhasäätiö
Väitöskirjatutkija, sosiaalipolitiikka,
Tampereen yliopisto
10.5.2024

Käyttöhuoneilla on lisäksi positiivisia vaikutuksia ympäristöön ja yleiseen turvallisuuteen. Käyttöhuoneet vähentävät huumeiden käyttöä julkisissa tiloissa, kuten rautatieasemilla, kauppakeskuksissa, kirjastoissa, puistoissa ja julkisissa käymälöissä.